

Muqeddes Kitab

Injil 11-qisim

«Filippiliqlargha»

© Muqeddes Kitab 2012

CC BY-SA 4.0

www.mukeddeskalam.com

«Uyghurche Kalam Terjimisi»

Injil 11-qisim

«Filippilqlargha»

(Rosul Pawlus Filippi shehiridiki jamaetke yazghan salam mektup)

Kirish söz

Rosul Pawlusning bu xéti Rimdiki zindanda yazghan besh parche xéting biridir. Uning shu yerde yétishining sewebi u yetküzgen xush xewer üstidin Yehudiylar teripidin kütürülgen shikayetler tüpeylidin idi; u téxi sot qilinmighan, chünki Rimdiki emeldarlardin héchkim bu shikayetlerni éniqraq chüshinelmeytti. Bu tolimu adaletsiz, elwette; erzler éniq bolmisa, kim birisini sewesiz zindangha tashliyalisun? («Ros.» 23:25-27ni, bolupmu 27ni körüng).

Filippi shehiridiki jamaet Pawlusning türmide yatqanliqini anglap, özliri tolimu hajetmen bolsimu, uninggha iqtisadiy yardem ewetken. Bu qisqa xetning addiy bir meqsiti bolsa, ulargha rehmet éytishtin ibaret idi. Filippidiki jamaet Pawlusning shu yerde xush xewerni jakarlishi bilen barliqqa keltürülgen. Shu sheherde jin chaplashqan, palchiliq qilidighan dédek qiz bar idi. U xojayinliri üçün palchiliq yolida köp pul tépip bériwatqanidi. Rosullardin Pawlus we Silas uninggha yoluqup uning üçün dua qilip jinni qoghliwetti. Qiz azad boldi! Lékin xojayinliri «altun qozuq»tin mehrum bolup peylini buzup sheher emeldarlirini Pawlus we Silasqa qarshi qutratti. Ular qolgha élinip, derriylendi andin zindangha tashlinip kishenlendi. Xuda möjizini yaritip zor bir yer tewresh bilen ularni zindandin qutquzdi («Ros.» 16:16-40). Shühhisizki, bu möjize tüpeylidin nurghun kishiler, jümlidin gundipay we uning ailisidikiler Xudaning yoligha kirdi.

Hazir Pawlusning Filippidin ayrilghinigha on yildin artuq bolghanidi. Xettin körünüp turiduki, Filippidiki jamaet sadiqliq bilen Rebge egiship xush xewerni pütün etrapidikilerge yetküzüshüp kelgen (2:15-16). Ular rosul Pawlus özlirini söygendek unimu intayin söygen bolup, we gerche özliri namrat bolghan bolsimu, xush xewerning ishlerida uninggha qayta-qayta iqtisadiy yardem ewetip kelgenidi (4:15-16, «Rim.» 15:26, «2Kor.» 8:1-5, 11:9). Emdi hazir Filippidikiler söyümlük rosulini Rimdiki zindanda yatqan dep anglap (zindandiki tamaqning az-köplüki we süpiti бүгүнкү dewrdimu héch özgermidi bolghay) uninggha yene yardem ewetish qararigha keldi. Biraq seper uzun we xeterlik — quruqluqtin mangsa 1000 kilométrdin artuq, déngiz bilen mangsa intayin xeterlik idi. Ular Épafrodit isimlik sadiq bir qérindishini elchi qilip tallap uninggha pul-bayliqlarni tapshurdi. Yolning namelum qismidin ötkende u késel bolup qaldi. U özining salamatliki bilen héch kari bolmay, qimmatlik sowghining nishangha yetmey qélishidin ensirep algha méngiwerdi. Rim shehirige yetkende uning jéni aran qalghanidi, emma u xushalliq bilen sowghatni rosulgha tapshurup berdi. Rosulning inkasini, Épafroditning ghémini qandaq yégenliki, uning saqaytilishi üçün qanchilik tilawet qilghanliqini tesewwur qilish tes emes. Axiri Épafrodit eslige kélip Pawlusni qaytidin shadliqqa chömdürüp, uning yükini yénikletti. Shühhisizki, Épafrodit Pawlusqa yaxshi hemrah idi, Pawlus uni yénida uzun turghuzmaqchi bolghanidi; emma Épafroditning késellik ehwali toghrisidiki xewer Filippi shehirige yetken bolup, jamaetning uningdin ensirep ketmesliki üçün, Pawlus uni tézrek yolgha sélish qararigha keldi. Yolgha salghanda uninggha qolimizda hazir turghan, jamaetke yazghan bu xetni berdi.

«Filippilqlargha»

Mushundaq bir xet addiy bir «rehmet éytish»tin köp artuq, elwette. Pawlusning sowghitidin bolghan shadliq achliqtin tuyusiz qutquzulghan kishining yaki pul tutquzulghan namrat kishining shadliqi emes. U ularning özige baghligan chongqur muhebbitidin bolghan shadliq idi, ularning özliri qattiq namrat ehwalda buni bergenlikidin téximu shundaq; bu sowghining ularning étiqadning yolida dawamliq algha basqanliqigha ispat bergenlikidin shadliqimu bar; Eysa Mesih dunyagha qaytip kelgende Xuda ularning bu köyümchanliqini özlirige qayturidighanliqidinmu Pawlusning yene shadliqi bar. Chünki Xudaning herqandaq adimidek, rosulning jiddiy köngül qoyghini bolsa özining ehwal-hajiti emes, belki özi étiqadta béqiwatqan amraq «Xudaning qoyliri»ning ehwalidir.

Shunga 1:7de Pawlusning «**emdi shad-xuramliqimni kamil (qilinglar)...**» dégen sözini, shundaqla uning ularni roh-qelbilirini Xudaning muhebbitige téximu échishqa jékilishlrini oqush heyran qalarliq ish emes. Uning ularning muhebbiti we sowghitidin zor shadliqi bar we shuninggha teshekkür éytti; ular téximu ilgilireshni dawam qilghan bolsa «**shadliqi kamil**» bolatti.

Emeliyette bolsa uning rehmtiliri xetning axiridiraq körüliidu (4:10). Xetning qalghini bolsa ulargha xushalliq ichide bergen teselli, righbet hem jékileshlerdur.

Xet Pawlusning telim-terbiye éytish we ishni tüzütüsh meqsiti bilen yazghan bashqa xetlirige oxshimaydu. Shundaq bolghini bilen uningda köp qimmetlik telim-terbiye bardur! «Qoshumche söz»imizde bu telim-terbiyiliridin bezi göherliri üstide toxtilimiz. Xet yene Mesihning insan bolushi toghruluq pütkül Muqeddes Kitab ichidiki eng ulugh wehiylerdin birini öz ichige alidu (2:5-11). Biz uning üstidimu «qoshumche söz»imizde toxtilimiz (2:7).

Pawlusning 1:21-26de yazghan bayanlirigha qarighanda, u késel bolghan yaki bolmighan bolsimu, héch bolmighanda uning salametliki intayin zeipliship ketken, «hayat-mamatning chégrisi»diki melum bir yerde turghan oxshaydu. U «**dunyadin kétip Mesih bilen bille bolush**» we Xudaning xelqige yene bir'az waqit yardemde bolush üçün «tende qélish» dégen ikki imkaniyet toghruluq oylinidu; uning «**Mesih bilen bille bolush**»qa küchlük intizari bar, we Xuda aldimgha bu ikkisidin tallash yolini qoydi dégen mene ipadilinidu (1:22). Biz Xudagha rehmet éytimizki, u «tende qélish»ni tallidi, shundaqla yene birnechche yil xush xewerning xizmnitini qildi; we shu chaghda, türmide bolghachqa mezkur qimmetlik xetni yézishqa waqti we türtkisining barliqi üçünmu köp rehmet éytimiz.

Izahat: Xettiki «bab»lar we «ayet»larning tertip nomuri bilen eyni xetning bir qismi emes; ular oqurmenlarning xalighan melum sözni asan tépiwélishi üçün kényinki köchürgüchiler teripidin qoshulghanidi.

Mezmunlar: —

1:1-11 Salam, rehmetler we dua

1:12-30 Rosulning öz ehwali we tenglikte qalghanliqi

2:1-11 Kemterlik, «ortaqchiliq», Mesihning dunyagha kélip insan bolushi

2:12-30 «Qurbanliq» hayat — pida bolush

3:1-12 Heqiqiy sünnet; nishanni qoghlash

4:1-9 Axirqi jékileshler

4:10-23 Rehmetler, medhiyiler

.....

Filippilargha

Rosul Pawlus Filippi shehiridiki jamaetke yazghan mektup

1¹ Eysa Mesihning qulliri bolghan Pawlus we Timotiydin, Filippida turuwatqan, Mesih Eysada bolghan barliq muqeddes bendilerge, yétekchiler we xizmetchilerge salam!² Silerge XudaAtimiz we Reb Eysa Mesihtin méhir-shepquet we xatirjemlik ata qilinghay!³ Herqétim silerni esliginimde men Xudayimgha teshekkür éytimen,⁴⁻⁵ herqétim dua qilghinimda, silerning birinchi künidin tartip бүгүнге qeder xush xewer xizmitige bolghan hemkarliqlar tüpeylidin toxtimay shad-xuramliq bilen silerge dua-tilawet qiliwatimen;⁶ chünki méning del shuninggha ishenchim kamilki, silerde yaxshi ishni Bashlighuchi bu ishni taki Eysa Mesihning künigiche kamaletke yetküzüp tamamlaydu;⁷ méning hemminglar toghruluq shundaq oylishim toghridur; chünki men qelbinglardidurmen; men zindanda zenjirlenginimdimu we xush xewerni aqlighinimdimu, delilliginimdimu Xuda manga yetküzgen méhir-shepquettin silermu ortaq behrimen bolisiler.⁸ Méning Mesih Eysaning ich-baghrida bolup silerni shunchilik telpünüp séghinghanliqimgha Xuda Özi guwahchidur.⁹ Méning dua-tilawitim bolsa, silerning muhebbitinglarning hertereplime bilim we etrapliq sawat bilen yorutulup téximu éship tashqayki,¹⁰ siler néme ishlarning ewzel ikenlikini perq ételeydighan bolup, Mesihning künide pak-diyaretlik, eyibsiz bolisiler.¹¹ hemde Eysa Mesih arqiliq bolghan, Xudaning shan-sheripi hem medhiyasini élip kélidighan heqqaniyliqning méwisi bilen toldurulisiler.¹² Biraq silerge shuni xewerlendürmekchimenki, i qérindashlar, méning bu ehwalim emeliyette xush xewerning téximu keng tarqilishi üçün türkte boldi;¹³ Chünki méning qamilishim Mesih

1:1 «Eysa Mesihning qulliri bolghan Pawlus we Timotiydin, Filippida turuwatqan, Mesih Eysada bolghan barliq muqeddes bendilerge, yétekchiler we xizmetchilerge salam!» — «yétekchiler» hem «xizmetchiler» toghruluq «qoshumche söz»imizge qarang.

1:2 Rim. 1:7; 1Pét. 1:2.

1:3 «Herqétim silerni esliginimde men Xudayimgha teshekkür éytimen,...» — bashqa birxil terjimisi: «Silerning meni herqétimliq esligininglar üçün rehmet éytimen...».

1:3 Ef. 1:15; Kol. 1:3; 1Tés. 1:2; 2Tés. 1:3.

1:4-5 «...silerning birinchi künidin tartip бүгүнге qeder xush xewer xizmitige bolghan hemkarliqlar tüpeylidin toxtimay shad-xuramliq bilen silerge dua-tilawet qiliwatimen» — «silerning birinchi künidin tartip» — démek, Filippilarning Pawlustin xush xewerni qobul qilghan künidin tartip.

—Xet yézilghan chaghda Pawlusning ular bilen bolghan «hemkarlishishi» on yildin köp bolghan.

1:6 «Silerde yaxshi ishni Bashlighuchi bu ishni taki Eysa Mesihning künigiche kamaletke yetküzüp tamamlaydu» — «Eysa Mesihning küni» bolsa Mesih dunyagha qaytip kélidighan, jamaetni özige qobul qilidighan künidur. «Qoshumche söz»imizni körüng.

1:6 Yuh. 6:29; 1Tés. 1:3.

1:7 «chünki men qelbinglardidurmen» — bashqa xil terjimisi: «chünki siler méning qelbimdidursiler». Lékin bizningche bizning terjimimiz toghridur; shundaq bolghanda ayetning umumiy menisi: — Ularning «Pawlusqa qelbidin orun bergini» we shuningdek türmide bolghan hajitidin chiqqanliq, her jehettin ularning xizmette Pawlusqa shérík bolghuchilarning barliqini, Pawlusqa nisbeten ularning heqiqiy étiqadchilar ikenlikini ispatlaydu. «men zindanda zenjirlenginimdimu we xush xewerni aqlighinimdimu, delilliginimdimu Xuda manga yetküzgen méhir-shepquettin silermu ortaq behrimen bolisiler» — buning menisi belkim: (1) Filippidiki qérindashlarning türmide yatqan Pawlusqa yardem bérip uni righbetlendürüshi we xush xewerning yolida uning bilen ortaq japa tartishqa teyyar bolushi Xuda méhir-shepquettini ularda mol yürgüzüshi, yaki (2) ularning shundaq qilishi Xudaning Öz méhir-shepquettini ulargha téximu mol yaghdurushining sewebi bolghan. Ikkilisining mumkinchilik bar bolghini bilen bizningche ikkinchisi éhtimalgha yéqindur.

1:7 Ef. 3:1; 4:1; Kol. 4:3,18; 2Tim. 1:8.

1:8 Rim. 1:9; 9:1; 2Kor. 1:23; 11:31; Gal. 1:20; 1Tés. 2:5; 1Tim. 5:21; 2Tim. 4:1.

1:10 «...shundaqla silerning néme ishlarning ewzel ikenlikini perq ételeydighan bolup, Mesihning künide pak-diyaretlik, eyibsiz bolushunglar...» — «Mesihning küni» toghruluq 6-ayettiki izahatni körüng. «Qoshumche söz»imiznimu körüng.

«Filippilqlargha»

üchün ikenlik impérotor ordisdiki qarawulxanidikilerge we bashqa hemmeylenge ayan boldi..

¹⁴ Shuning bilen qérindashlarning köpinchisi méning qamilishim tüpeylidin Rebge tayinip Xudaning söz-kalamini qorqmay sözleshke téximu jür'etlik boldi; ¹⁵ derweqe, beziliri heset qilip yaki riqabetsilish, beziliri aq köngüllük bilen Mesihni jakarlaydu; ¹⁶ kéyinkiliri bolsa berheq muhebbettin, méning xush xewerni aqlap ispatlashim üchün mushu yerge qoyulghanliqimni bilgenlikidin shundaq qilmaqta; ¹⁷ Aldinqiliri bolsa chin könglidin emes, belki shexsiyetchilikidin, méning zenjirlengen derdimge derd qoshmaqchi bolup shundaq qilmaqta..

¹⁸ Emdi bulargha néme dégülük? Qandaqla bolmisun, toghra niyettin bolsun saxtiliqdin bolsun, oxshashla Mesih jakarlinidu; men shuninggha shadlinimen; berheq, dawamliq shadliniwérimen. ¹⁹ Chünki dualiringlar we Mesih Eysaning Rohining quwwetlishi arqiliq bu ishlar nijat-qutquzulushumgha medet bolidu dep bilimen, ²⁰ — démek, teqezzalim we ümid-istikim boyiche héch ish ta xijaletchilikte qalmastin, tirik yaki ölük bolay, herdaim bolghinidek hazirnu toluq jasaret bilen Mesih ténimde ulughlansun! ²¹ Chünki manga nisbeten hayatimning özi Mesihdur, ölüsh bolsa téximu paydiliqtur.

²² Jénim ténimde qalsa, emdi nésiwem yene méwilik xizmet bolidu; lékin qaysisini ewzel bilip talliwélishimni bilmeywatimen; ²³ men hayat bilen mamat otturida qisilip qaldim; chünki bu dunyadin ayrilip, Mesih bilen bille bolushqa intizarmen — bu ish ziyade ewzeldur; ²⁴ emma siler üchün jénimning ténimde qélishi téximu zörürghu deymen..

²⁵ Emdi buninggha ishenchim kamil bolup, silerning étiqadta algha ilgilirilinglar hem shad-xuram bolushunglar üchün men siler bilen bille qélip dawamliq turimen dep bilimen; ²⁶ shuning bilen méning silerge yene hemrah bolghinim wejedin men arqiliq Mesih Eysada pexirlinip tentene qilishinglar téximu ziyadilishidu!

²⁷ Peqet özünglarni Mesihning xush xewirige layiq tutunglarki, men yéninglarga béríp siler bilen didarlashqandimu, silerdin ayrilghandimu, ishliringlardin anglaydighinim silerning bir roh bir janda bolup ching dessep turup, xush xewerdiki étiqadning yolida küreshke

1:13 «méning qamilishim» — grék tilida «méning bagh-zenjirlirim». «impérotor ordisdiki qarawulxana» — grék tilida «praytorium» dégen söz Qeyserning ordisdiki melum bir qismini körsitidu. «Praytorium»gha impérotorni mudapie qilghuchilar bolghan Rim impériyesining eng xil leshkerliri jaylashqan; shu yer yene Rim impériyesining herqaysi ölkisidiki waliylarning bash shtabi idi. Shunga Pawlusning bu yerde «bashqa hemmeylen» déginini belkim leshkerlerni hem Rimda turuwatqan barliq waliylarnimu körsitidu.

1:14 «Shuning bilen qérindashlarning köpinchisi méning qamilishim tüpeylidin Rebge tayinip Xudaning söz-kalamini qorqmay sözleshke téximu jür'etlik boldi...» — démek, köp qérindashlar: «Pawlus hetta Qeyserning ordida turupmu Xudaning sözini qorqmay sözlewatqan yerde, men sirtta erkin turup uni jakarlashta némidin qorqqantim?» dep jür'etlinidu.

1:14 Ef. 3:13; 1Tés. 3:3.

1:16 «mushu yerge qoyulghanliqim» — «qoyulghanliqim» — Hemmige Qadir teripidin, elwette.

1:17 «aldinqiliri bolsa chin könglidin emes, belki shexsiyetchilikidin, méning zenjirlengen derdimge derd qoshmaqchi bolup shundaq qilmaqta» — shundaq qérindashlar belkim: «ulugh rosul Pawlus türimde qamaqliq, bizge purset keldi» dep, jamaetler arisida öz dangqini chiqarmaqchi, özliri «rosullarning paaliyetliri» boluwalmaqchi bolghanlardur.

1:19 «Chünki dualiringlar we Mesih Eysaning Rohining quwwetlishi arqiliq bu ishlar nijat-qutquzulushumgha medet bolidu dep bilimen...» — «méning nijat-qutquzulushum» — bezi alimlar bu sözlerni «türmidin qutquzulush» yaki bolmisa «méni ölüim arqiliq jennetke yetküzüsh» dep chüshinidu; bizningche bu sözler choqum töwendiki 20-ayet bilen baghliqtur. 20-ayette «nijat-qutquzulush»ning emeliyette néme ikenlik körsitilidu. «Qoshumche söz»imizni körüng.

1:19 2Kor. 1:11.

1:20 «teqezzalim we ümid-istikim boyiche héch ish ta xijaletchilikte qalmastin...» — «héch ish ta xijaletchilikte qalmastin...» belkim Mesihning wekil süpitide Uninggha héchqandaq dagh keltürmeslikini körsitidu.

1:20 Rim. 5:5.

1:24 «emma siler üchün jénimning ténimde qélishi téximu zörürghu deymen» — 21-25-ayetler toghruluq «kirish söz»imizni körüng.

1:25 «Emdi buninggha ishenchim kamil bolup, silerning étiqadta algha ilgilirilinglar hem shad-xuram bolushunglar üchün men siler bilen bille qélip dawamliq turimen dep bilimen» — Pawlusning türmidin qayta chiqqanliqi toghruluq «qoshumche söz»imizni körüng.

«Filippiqlarğa»

intiliwatqininglar, ²⁸ shundaqla qarshi chiqquchilarning héchqandaq wehimiliridin patiparaq bolup ketmegininglar bolsun; silerdiki bu gheyret, ulargha halaketning belgisi, silerge bolsa qutquzulushunglarning alamiti, shuningdek alayiten Xudadin kelgen bir alamettur; ²⁹ Chünki Mesihning yolida silerge peqet Uninggha ishinishnila emes, yene Uning üçün xorluqqa uchrashmu nésiwe qilinghandur. ³⁰ Chünki siler ilgiri mende körgininglardek we shuningdek hazir anglihininglardek men yoluqqan küreshke silermu yoluqmaqtsiler..

2 ¹ Eger emdi Mesihte righbet bar déyilse, muhebbetning tesellisi bar déyilse, Rohning sirdashliqi bar déyilse, qelbde ich aghritishlar hem rehimdilliq bar déyilse, ²⁻³ — emdi oxshash bir oy-pikirde bolup, bir-biringlarga oxshash muhebbette baghlinip, bir jan bir niyette bolup, aranglarda héch ish riqabettin yaki quruq shöhretpereslikdin bolmisun; eksiche, oy-xiyalinglarda kichik péilliq bolup herbiringlar bashqilarni özünglardin yuqiri dep bilinglar; shundaq bolghanda shad-xuramliqimni kamil qilisiler..

⁴ Herbiringlar peqet öz ishliringlarga köngül bölüp qalmay, belki bashqilarningkigimu köngül bölünglar. ⁵ Mesih Eysada bolghan oy-pozitsiye silerdimu bolsun: —

⁶ U Xudaning tip-sheklide bolsimu,

Özini Xuda bilen teng qilishni olja qilip tutuwalmidi;

⁷ Eksiche, U Özidin hemmini quruqdididi,

Özige qulning sheklini élip,

Insanlarning siyaqigha kirip, insaniy tebiettin ortaqdash bolup, ⁸

Özini töwen qilip,

Hetta ölümgiche, yeni kréstitiki ölümgiche itaetmen boldi;

⁹ Shunga Xuda Uni intayin yuqiri kötürüp mertiwilik qildi,

Uninggha herqandaq namdin üstün bolghan namni béghishlidiki,

1:27 «özünglarni Mesihning xewirige layiq halda tutunglar» — grék tilida «özünglar Mesihning xewirige layiq halda puqra bolunglar» dégen söz bilen ipadiliniidu. Filippidikiler bolsa «rimliq puqralar» dep hésablinip, alahide imtiyazliq idi. Pawlusning puritip éytmaqchi bolghini «Özünglarni ershtiki puqralargha layiq halda tutunglar» dégeniktur.

1:27 Yar. 17:1; 1Kor. 7:20; Ef. 4:1; Kol. 1:10; 1Tés. 2:12; 4:1.

1:28 «silerdiki bu gheyret...» — grék tilida «bu ish...». Bashqa mumkinchilik barki, «bu ish» qarshi chiqquchilarning qarshiliqining özi körsitidu.

«...ulargha halaketning belgisi, silerge bolsa qutquzulushunglarning alamiti, shuningdek alayiten Xudadin kelgen bir alamettur» — bashqa birxil terjimisi: «...ulargha halaketning belgisi, silerge bolsa qutquzulushunglarning alamiti, (shuningdek) qutquzulushunglarning Xudadin bolghanliqigha bir alamettur».

1:30 «... siler ilgiri mende körgininglardek we shuningdek hazir anglihininglardek men yoluqqan küreshke silermu yoluqmaqtsiler» — démek, (1) étiqad üçün ziyankeshlikke yoluqush; (2) shühbisizki, herxil jin-sheytanlar teripidin kelgen hujumgha uchrash («rohiy küresh — «Ef.» 6:10-18ni körüng).

2:1 «Eger emdi Mesihte righbet bar déyilse, muhebbetning tesellisi bar déyilse, Rohning sirdashliqi bar déyilse, qelbde ich aghritishlar hem rehimdilliq bar déyilse, ...» — grék tilida mushu ayettiki «eger» daim rétorik shekilde ishilitilip «eger... we derweqe (shundaq) bolidu» dégen menini bildüridu. «Roh» bolsa Xudaning Rohini körsitidu. «Qelbde» esli grék tilida «ich-qarnida», «ich-baghrida».

2:2-3 Rim. 12:16; 15:5; 1Kor. 1:10; Fil. 3:16; 1Pét. 3:8; Rim. 12:10; 1Pét. 5:5.

2:4 1Kor. 10:24; 13:5.

2:5 Mat. 11:29; Yuh. 13:15; 1Pét. 2:21; 1Yuha. 2:6.

2:6 2Kor. 4:4; Kol. 1:15; Ibr. 1:3.

2:7 «... Özini Xuda bilen teng qilishni olja qilip tutuwalmidi 6-ayet, eksiche, U Özidin hemmini quruqdididi,...» — bashqa birxil terjimisi: «... Özini Xuda bilen teng turıwérey dep turuwalmayla, Özindin hemmini qutuqdididi,...». «Eksiche, U Özidin hemmini quruqdididi, Özige qulning sheklini élip, İnsanlarning siyaqigha kirip, insaniy tebiettin ortaqdash bolup,...» — bu ayet belkim Injil ichide menisi eng chongqur jümlilerdin biridur. «Insanlarning siyaqigha kirip, insaniy tebiettin ortaqdash bolup» dégen ibariler shühbisizki, Mesihning her jehettin insan bolup, toluq insanning tebiitide bolghanliqini körsitidu. Peqet uning tebiitide héch gunah yuq idi. «Insaniy tebiet» grék tilida «insaniy «sxéma»» dep ipadiliniidu.

«Insaniy tebiiti we «asasiy quruluş»ini körsitidu.

—«U Özini quruqdididi» toghruluq «qoshumche söz»imizni körüng.

2:7 Zeb. 8:5; Mat. 20:28; Luqa 22:27; Yuh. 13:14.

2:8 Ibr. 2:9,14,17; 4:15; 12:2.

2:9 Ros. 2:33; Ibr. 1:4.

«Filippilqlargha»

¹⁰ Eysaning namigha asmanlarda, yer yüzide hem yer astida barliq tizlar pükülüp,

¹¹ XudaAtigha shan-sherep keltürüp herbir til Eysa Mesihning Reb ikenlikini étirap qilidu..

¹² Shuning bilen, ey söyümlüklirim, siler hemishe itaet qilghininglardek, peqet men yéninglar-da bolghinimdila emes, belki hazirqidek men silerdin néri bolghanda téximu shundaq itaet bilen eyminishte, titrigen halda öz nijatinglarni herterepke tetbiqlashqa intilinglar. ¹³ Chünki Xudaning güzel xahishi boyiche silerning irade tiklishinglarga we shuningdek uni emelge ashurushunglarda ichinglarda ishlighüchi Uning Özidur..

¹⁴ Hemme ishlarni ghudungshimay yaki talash-tartish qilmay qilinglar; ¹⁵ shuning bilen siler eyibsiz, sap dilliq bolup, bu dewrdiki tetür, esebbiy ademler otturida yashap, ularning arisida dunyagha yoruqluq bergüchilerdek parlap, Xudaning daghsiz perzentliri bolisiler; ¹⁶ shuningdek hayatning söz-kalamini sunup bergüchi bolghininglar tüpeylidin, men silerdin Mesihning künide bika yügürmeptimen, bika japa tartmaptimen dep pexirlinip tentene qilaylaydighan bolimen..

¹⁷ Hetta men «sharab hediye» süpitide étiqadinglardiki qurbanliq hem xizmet-ibadetning üstige quyulsammu, men shadlinimen, shundaqla siler bilen bille ortaqladlinimen. ¹⁸ Silermu oxshash yolda shadlinisiler we men bilen bille ortaqladlinishiglar kérek..

¹⁹ Lékin men Rebde pat arida Timotiyni yéninglarga ewetishni ümid qilimenki, ehwaliglarini anglap menmu xush bolsam; ²⁰ chünki yénimda uninggha oxshash, dilimiz bir bolghan, ishliriglarigha chin dilidin köngül bölgüchi bashqa adem yoqtur. ²¹ Chünki hemme adem Eysa Mesihning ishlirigha emes, belki özining ishliri bilen shughullinishqa intilidu; ²² emma siler uning salahiyitini, uning xush xewerning xizmitide xuddi atisigha hemrah bolup ishleydighan balidek men bilen birge méhnet singdürgenlikini bilisiler. ²³ Emda aqiwitimning qandaqladlinishigini éniqlad bilgen hamam, uni derhal manduruwétishni ümid qilimen; ²⁴ emma özümning yéninglarga pat arida baridighanliqimgha Reb arqiliql ishenchim bar.

²⁵ Emma buningdin awwal méning qérindishim, xizmetdishim hem sepdishim bolghan, silerning elchiglar hem hajitimin chiqqan qurbanliqladlinishiglarini yetküzgüchi Épafroditni

2:10 Yesh. 45:23; Rim. 14:11.

2:11 «XudaAtigha shan-sherep keltürüp herbir til Eysa Mesihning Reb ikenlikini étirap qilidu» — démek, Mesih Eysagha béghishlanghan nam «Reb»dur. U esli Özi Reb bolup (mesilen, «Luqa» 2:11), U ershlerge kötürülginde XudaAtisi Özining Uningdin bolghan xursenlikini bildürüp qaytidin Uni «Reb» dep éniqlad jakarlighan. «Yesh.» 45:23ni körtüng.

2:11 Yuh. 13:13; 1Kor. 8:6; 12:3.

2:13 2Kor. 3:5.

2:14 Rim. 12:17; 1Pét. 2:12; 4:9.

2:15 Pend. 4:18; Mat. 5:14.

2:16 «hayatning söz-kalamini sunup bergüchi bolghininglar tüpeylidin...» — «hayatning söz-kalami» — menggü hayat toghruluqladlinishig, elwette. Bashqa birxil terjimisi: «hayatning söz-kalamini ching tutqinlar tüpeylidin,...». Lékin yuqirig 15-ayette Filippidiki qérindashlar «yoruqluqladlinishig bergüchi» dep atalghan bolghachqa, mushu yerde «(siler)... (Xudaning) hayatning söz-kalamini sunup bergüchi bolghininglar» dep terjime qilishni toghra körimiz.

2:16 2Kor. 1:14; 1Tés. 2:19.

2:17 «Hetta men «sharab hediye» süpitide étiqadinglardiki qurbanliqladlinishig hem xizmet-ibadetning üstige quyulsammu, men shadlinimen, shundaqla siler bilen bille ortaqladlinimen» — Pawlus yuqirida 1:25-26de «siler bilen yene didarlishimen» deydu, elwette. Lékin U öltürülsimu, meyüsenmeytti yaki héch hesret tartmaytti, eksiche shu sewebtin shadlinatti; we eger shundaqladlinishig bolsa, ularnimu uning bilen bille ortaqladlinishig righbetlenduretti.

2:17 2Kor. 7:4.

2:18 «Silermu oxshash yolda shadlinisiler we men bilen bille ortaqladlinishiglar kérek» — 17-18-ayet üstide: Tewrat dewridiki ibadet tüzümide, «köydürme qurbanliqladlinishig» qilghanda, qurbanliqladlinishig qurbangahqa qoyulghanda uninggha «ash hediye» qoshulushi kérek, andin ularning üstige «sharab hediye» quyulushi kérek idi. Mushu yerde Pawlus tolimu kenterlik bilen Filippidiki étiqadchilarning qilghan xizmet-ibaditini muhim qurbanliqladlinishig, özining yéqinda éhtimalliqladlinishig bolghan öltürülüşiyaki türimde özi jamaet üçün pida qiliwatqanliqini bir «sharab hediye»ge, yeni ularning chong qurbanliqladlinishig toluqlaydighan peqet qoshumche bir «sharab hediye»ge oxshatidu.

—Qaytidin deymiz: U öltürülsimu, meyüsenmeytti yaki héch hesret tartmaytti, eksiche shu sewebtin shadlinatti; we eger shundaqladlinishig bolsa, ularnimu uning bilen bille ortaqladlinishig righbetlenduretti.

2:19 Ros. 16:1; Rim. 16:21; 1Tés. 3:2.

2:21 1Kor. 10:24; 13:5.

«Filippiqlarga»

yéninglarga ewetishni zörür taptim,²⁶ chunki u hemminglarga séghinip telpügenidi hem silerning uning késel halidin xewer tapqininglar tüpeylidin azablendi.²⁷ U derweqe késel bolup ejelge yéqinlaship qaldi; lékin Xuda uninggha rehim qildi; hem méning derdimning üstige derd bolmisun dep yalghuz uningghila emes, belki mangimu rehim qildi.²⁸ Shuningdek uning bilen yene körüshüp shadlinishinglar we shundaqla özümge nisbeten derdlirimni azaytish üçün uni téximu jiddiy yolgha salmaqchimen.²⁹ Emdi uni shad-xuramliq bilen Rebde qobul qilinglar hem uningdek ademlerge hörmét qilinglar;³⁰ chunki u Mesihning xizmitini dep, silerning manga qilmaqchi bolghan yardiminglarni béjirishte yoluqqan boshluqni toldurup ejelge yüzlinip, öz jénini tewekkül qildi.

3¹ Axirida, ey qérindashlirim, Rebde shadlininglar! Bularni silerge qayta yézish men üçün awarichilik emes, belki silerge amaniq élip kélidu.

² Itlardin hézi bolunglar, yamanliq qilghuchilardin hézi bolunglar, «tilim-tilim kesküchiler»din hézi bolunglar!³ Chunki heqiqiy sünnetlikler bolsa Xudaning Rohi arqiliq ibadet qilghuchi, Mesih Eysadin pexirlinip tentene qilghuchi, etke tayanmaydighan bizlerdurmiz.⁴ Méningmu etke tayanghuchilikim bar! Bashqilar «öz etlirimge tayansam bolidu» dése, men téximu shundaq;⁵ sünnetke kelsek, men tughulup sekkizinci küni sünnet qilindim; Israil millitidin, Binyaminning qebilisidinmen, «Ibraniylarning ibraniyisi»men; Tewrat-qanuni tereptin éy-

2:25 «méning qérindashim, xizmetdishim hem sepdishim bolghan, silerning elchinglar hem hajitimdin chiqqan qurbanliq yardiminglarni yetküzgüchi Épafrodit» — «sepdishim» — Pawlus bilen rohiy küreshte ortaq jengchi, elwette.

—«Elchinglar» grék tilida «apostolos». Bu sözning menisi «ewetilgen kishi», «elchi» yaki «rosul» bolidu. Mushu yerde biz «elchi» dep terjime qilghinimiz bilen, mumkinchilik barki, Pawlus Épafroditning rosulluq xizmiti bar bolidu, dep körsitishi mumkin.

2:27 «U derweqe késel bolup ejelge yéqinlaship qaldi; lékin Xuda uninggha rehim qildi; hem méning derdimning üstige derd bolmisun dep yalghuz uningghila emes, belki mangimu rehim qildi» — «Xuda... yalghuz uningghila emes, belki mangimu rehim qildi» dégen söz birxil gunahni körsetken bolsa kérek. Töwendiki 28-30-ayetlerge qarighanda, Épafrodit Pawlusqa jamaetning sowghisini yetküzüp baridighan yolda késel boldi. U belkim yolda késel bolup qalghan. U Pawlusning qéshigha yétip bérishqa aldirap öz késili bilen héch kari bolmay algha basti, shuning bilen u téximu éghir késel bolup «ejelge yéqinlaship qaldi». Pawlus, uning bu qilghinini birxil tewekkülchilik, aqilane ish emes dep oylishi mumkin. Xuddi Pawlus, Xuda «uninggha rehim qilip» saqaytti, shundaqla «manga rehim qildi» — chunki Épafrodit méning wejemdin shundaq qildi, dégende.

—Undaq déginimiz bilen, Xuda bizge jamaet üçün shundaq tewekkül qilishqa teyyar bolghan ademelerni ewetsun!

2:29 1Kor. 9:14; Gal. 6:6; 1Tés. 5:12; 1Tim. 5:17; Ibr. 13:17.

2:30 «u Mesihning xizmitini dep...» — grék tilida: «u xizmet dep,...» déyilgen. Pawlusqa (shundaqla Épafroditqa) nisbeten peqet «xizmet»la bar, chunki uninggha nisbeten peqet bir xizmet, yeni Mesihning xizmiti, xush xewerning xizmiti bardur. «u... silerning manga qilmaqchi bolghan yardiminglarni béjirishte yoluqqan boshluqni toldurup ejelge yüzlinip, öz jénini tewekkül qildi» — Pawlusning «yardiminglarni béjirishte yoluqqan boshluq...» dégini, Filippidiki jamaetning uninggha köngül bölüşide melum yétersizlik bar, dégenlik emes; u, silerde ümid qilghininglardek yardemni yetküzüsh pursetliri chiqmighan bolsimu, lékin ewetmekchi bolghan könglüglarni chüshinmen, démekchi.

—«Yardiminglar» dégen söz grék tilida mushu yerde «ibadetxanidiki kahniliq qurbanliq xizmitinglar»ni puritidighan sözdur.

3:1 Fil. 4:4; Yaq. 1:2; 1Pét. 4:13.

3:2 «Itlardin hézi bolunglar, yamanliq qilghuchilardin hézi bolunglar, «tilim-tilim kesküchiler»din hézi bolunglar!» — «itlar» yalghan telim bergüchi, Xudaning yolini burighuchi qatarliqlarni körsitidu. 3-7-ayetlerni körüng. «Tilim-tilim kesküchiler» intayin kinayilik, hejwiq gep bolup, u «ademler sünnetsiz (xetnisiz) bolsa qutquzulmaydu» dep terep-terepete ishengüchilarning herbirini sünnet qilmaqchi bolghan Yehudiylarni körsitidu. Shu babtiki 3-8, -17-21-ayetlerni hem izahatlarni körüng. Sünnetning ehmiyiti, «ettiki sünnet» we «rohiy sünnet» toghruluq «qoshumche söz»imizni körüng.

3:2 Yesh. 56:10.

3:3 Qan. 10:16; 30:6; Yer. 4:4; Yuh. 4:24; Rim. 2:29; Kol. 2:11.

3:4 «Méningmu etke tayanghuchilikim bar! Bashqilar «öz etlirimge tayansam bolidu» dése, men téximu shundaq» — bu sözler intayin muhim. «Et» yaki «etler» toghruluq «Rimliqlargha»diki «kirish söz»imizni körüng. «Öz etlirimge tayanghudek salahiyitim bar» dégini, «mende Xuda aldida gunahimni yughudek, özümni Xudagha epleshtürgüdek qilghan ishlim bar» dégenliktur (mesilen, men sünnet qilinghan, ötkende ibadetxanida nurghun qurbanliqlarni we hediyelelni sunghan, muhim diniy erbabmen, qatarliqlar).

3:4 2Kor. 11:21.

«Filippilqlargha»

tqanda, «Perisiy» mezhipidimu bolghanmen; ⁶ Xudagha bolghan qizghinliqimgha kelsek, jamaetke ziyankeshlik qilghuchi idim; Tewrat qanuni telep qilghan heqqaniyliqqa kelsek, eyibisiz idim; ⁷ emma manga néme ish «paydiliq» bolsa, bularni Mesih sewebidin ziyaniq dep hésablidim; ⁸ Mesih Eysa Rebbimni tonushning ewzelliki wejidin, men bashqa hemme ishni ziyaniq dep hésablaymen; men derweqe Uning üçünmu hemmidin mehrum bolghan; berheq, Mesihke érisishim üçün bularni nijaset dep hésablaymenki, ⁹ Mesihte bolup, özümdiki qandaqtur heqqaniyliq (Tewrat qanunidin chiqqan heqqaniyliq)tin waz kéchip, Mesihning étiqad-sadiqliqi arqiliq bolghan heqqaniyliq, yeni étiqad arqiliq Xudadin bolghan heqqaniyliqqa érisheylemen; ¹⁰ muddiayim Uni tonushtur, — yeni Uning ölüp tirilishining küch-qudritide yashap, Uning azabirligha sirdash-hemdemlikte bolup, Uning ölümini ülgé qilip özgertilip, ¹¹ shundaqla mumkin qeder ölümdin tirilishke yétishni muddia qilimen.

¹² Ulargha érishtim yaki kamaletke yettim démekchi emesmen; lékin Mesih Eysaning méní tutuwélshida bolghan muddia-nishanini özüm tutuwalsam dep chépip yürmehtimen. ¹³ Qérindashlar, men özümni uni tutuwaldim dep qarimaymen. Peqet shu bir ishnila qilimenki, ötüp ketken ishlarni untup, aldimdiki ishlargha intilip, ¹⁴ nishanni qoghlap, Xudaning Mesih Eysada bolghan büyük chaqiriqidiki in'amigha qarap chépip yürmehtimen.

¹⁵ Emdi arimizdin kimki piship yétilgen bolsa shu oy-meqsette bolayli. Eger bashqiche oy-meqsette bolsanglar, Xuda bunimu silerge kórsitip béridu. ¹⁶ Qandaqla bolmisun, qandaq ölchemge yetken bolsaq, shu ölchem boyiche qedem bésiwéreyli.

3:5 «... Tewrat-qanuni tereptin éytqanda, «Perisiy» mezhipidimu bolghanmen» — «Perisiyler» Yehudiylar arisidiki Tewrat qanunidiki teleplerni eng tekitleydighan diniy mezhep idi. «Tebirler»nimu kóring.

3:5 Yar. 49:27; Ros. 23:6; 2Kor. 11:22.

3:6 «Xudagha bolghan qizghinliqimgha kelsek, jamaetke ziyankeshlik qilghuchi idim» — «jamaetke ziyankeshlik qilish» Xudaning iradisi emes idi, elwette; lékin shu waqitlardiki Pawlus (Saul) Mesihge qarshi bolup, «Mesihke étiqad baghlashni bolsa Xudaning yoli bilen qarshilashqanliq, Tewrat qanunini bulghighanliq» dep oylaytti; shuning bilen shu chaghdá u Xudagha bolghan «qizghinliq»ini xata yolgha qaritip «jamaetke ziyankeshlik qildi». «Tewrat qanuni telep qilghan heqqaniyliqqa kelsek, eyibisiz idim» — «eyibisiz» — démek, u Tewrat qanuni jehetidin ózini eyibisiz dep qaraytti. Kéyin Xudaning Rohidin yorutulghanda u Tewrat qanunidikí toluq telepni bilip yétip, ózini tolimu eyiblik tonup yetti («Rim.» 7:7-25, bolupmu 7ni kóring).

3:6 Ros. 8:3; 9:1; 22:3, 4; Gal. 1:13; 1Tim. 1:13.

3:7 Mat. 13:44.

3:8 Yesh. 53:11; Yer. 9:22; Yuh. 17:3; Kol. 2:2.

3:9 «Mesihte bolup, özümdiki qandaqtur heqqaniyliq...tin waz kéchip, Mesihning étiqad-sadiqliqi arqiliq bolghan heqqaniyliq, yeni étiqad arqiliq Xudadin bolghan heqqaniyliqqa érisheylemen» — «Mesihte» — grék tilida «Uningda».

3:9 Rim. 1:17; 3:21.

3:10 «Uning Mesihning azabirligha bolghan sirdash-hemdemlik» — buning toghrisida «qoshumche söz»imizni kóring. «Uning azabirligha sirdash-hemdemlikte bolup, Uning ölümini ülgé qilip özgertilip...» — Mesihte bolghan muhebbet, heqqaniyliq, yuwash-mulayimliq, sewr-taqetlik, iman-étiqad we bashqilarni kechürüm qilish pozitsiyining eng ayan qilinghan waqti bolsa Uning ölümide bolghandur. Shuning bilen bizge «Uning ölümü»din eng chongqur, eng ulugh ülgé kóruıldı.

3:10 Rim. 8:17; 2Kor. 4:10; 2Tim. 2:11,12; 1Pét. 4:13.

3:11 «shundaqla mumkin qeder ölümdin tirilishke yétishni muddia qilimen...» — Pawlusning mushu sözi, uning axirqi künide ölümdin tirilishini muddia qilishi emes; chünki uning Mesihning künide ölümdin tirilishige qet'iy ishenchi bar idi (1:21). «Ölümdin tirilish»te, ishengüchilerde nurghunlighan yéngi qabiliyetler, yéngi küchler, yéngi bilim-chüshenchiler we wehiylar peyda bolidu, Xudaning toluq shan-sheripi cheksiz kórinidu; lékin, Pawlus belkim mushu dewrning özide bu ishlargha ige bolsam dégen ulugh muddiada bolghan bolsa kérek. 12-ayetni kóring.

3:14 1Kor. 9:24; 2Tim. 4:7.

3:15 «Eger bashqiche oy-meqsette bolsanglar» — Pawlusning bu dégini, belkim nishanni qoghlashinglarga herqandaq namuwapiq oyda bolsanglar» dégen menide bolsa kérek. Bezi alimlar bu ayetning: «Emdi arimizdiki kimki «piship yétilgen» (kinayilik, hejwiy éytilghan) bolsa, mushu oyda bolayli. Eger siler bashqiche oylighan bolsanglar, Xuda buning xataliqini silerge ayan qilidu» dégen menide dep qaraydu. Biz uninggha qayil emesimiz; ayetning ikkinchi qismi uninggha zit kélidu.

3:16 «Qandaqla bolmisun, qandaq ölchemge yetken bolsaq, shu ölchem boyiche qedem bésiwéreyli» — bezi kona köchürmilerde: «qandaqla bolmisun, qandaq ölchemge yetken bolsaq, shu ölchem boyiche qedem bésiwéreyli, shu oyidimu boliwéreyli» déyilidu.

3:16 Rim. 12:16; 15:5; 1Kor. 1:10; Gal. 6:16; Fil. 2:2; 1Pét. 3:8.

«Filippiliqlarga»

¹⁷ Méni ülge qilib egishlinglar, ey qérindashlar, shundaqla biz silerge tiklep bergen nemune boyiche oxshash yolda mangghanlarchimu közünglarni tikip, ulardin ögininglar..¹⁸ Chünki silerge köp qétim éytqinimdek, we hazirmu köz yashlim bilén qayta éytimenki, nurghun kishiler Mesihning kréstigha dühmen bolup mangmaqta..¹⁹ Ularning aqiwiti halakettur, xudasi özining qarnidur, sheripi qilib maxtanghini öz nomussizliqidur, oylihanliri peqet bu dunyadiki ishlardur..²⁰ Halbuki, bizning puqraliqimiz bolsa ershtidur, biz del shu yerdin Nijatkarning chühshühini intizarliq bilén kütmektimiz — U bolsa Rebbimiz Eysa Mesihdur..²¹ U barliq mewjudatlarni Özige boysunduridighan qudriti boyiche bizning ebgar bu ténimizni özgertip, Özining shan-shereplik ténige oxshash halgha keltüridu..

4¹ Emdi, ey qérindashlirim, söygenlirim we telpüngenlirim, méning shad-xuramliqim, méning béshimning taji bolghuchilar, Rebde ching turunglar, i söygenlirim!

² Éwodiya din ötünimen, we Suntixedin ötünimenki, Rebde bir oy, bir pikirde bolunglar!

³ Durus, men sendinmu telep qilimenki, i heqiqiy hemboyunturuqluq xizmetdishim, bu ayalarning yardimide bolghin; mana ular men we Kliment bilén bille, shundaqla namliri «hayatlik deptiri»ge xatirilengen bashqa xizmetdashlirim bilén bille xush xewer xizmitini ilgiri sürüshte birge küresh qilghan..

⁴ Rebde shadlininglar; men yene éytimenki, shadlininglar!

⁵ Silerning mulayimliqlinglar pütkül insangha ayan bolsun; Reb yéqindur!..

⁶ Héch ish toghruluq endishe qilmanglar; belki herbir ishta teshekkür éytip tilikinglarni Xudagha dua hem iltija arqiliq melum qilinglar;⁷ shu chaghda ademning oylihanidin éship chühshidighan, Xuda ige bolghan xatirjemlik qelbinglarni we oy-pikringlarni Mesih Eysada qoghdaydu..

3:17 1Kor. 4:16; 11:1; 1Tés. 1:6.

3:18 «nurghun kishiler Mesihning kréstigha dühmen bolup mangmaqta» — «Mesihning kréstigha dühmen bolush» toghruluq «qoshumche söz»imizni körüng.

3:18 Rim. 16:17.

3:20 «Halbuki, bizning puqraliqimiz bolsa ershtidur, biz del shu yerdin nijatkarning chühshühini intizarliq bilén kütmektimiz» — «Mesihning kréstigha bolghan dühmenler» bolsa ershke emes, belki «bu dunya»gha, yene «zémin»gha tewedur.

3:20 1Kor. 1:7; 1Tés. 1:10; Tit. 2:13; Ibr. 13:14.

3:21 «U barliq mewjudatlarni Özige boysunduridighan qudriti boyiche bizning ebgar bu ténimizni özgertip, Özining shan-shereplik ténige oxshash halgha keltüridu» — «ebgar bu ténimiz» grék tilida «bizni töwen qilidighan bu ténimiz», yaki «bizni kichik péilliqlidighan bu ténimiz» dégeni bildüridu. Birsı tekebburliship ketken bolsa ténide herqandaq ajizliq, ebgarliq peyda bolsa mushundaq ademlerning chongchiliqigha xatime bérilidu, elwette, shundaqla hemmimizge kichik péilliqling toghra kélidighanliqini roshen körsitidu.

3:21 1Kor. 15:51; Kol. 3:4; 1Yuha. 3:2.

4:1 1Tés. 2:19.

4:2 «Éwodiya din ötünimen, we Suntixedin ötünimenki, Rebde bir oy, bir pikirde bolunglar!» — Éwodiya we Suntixe jamaettiki acha-singil idi.

4:3 «men sendinmu telep qilimenki, i heqiqiy hemboyunturuqluq xizmetdishim...» — «heqiqiy hemboyunturuqluq xizmetdishim» Pawlus bu alahide ibare bilén melum qérindishini körsitidu. Pawlus uning ismini tiligha almighan bolsimu, shühbisizki, uning özi we Filippiliqlarning hemmisi kimni körsetkenlikini obdan biletti. Grék tilida «hemboyunturuqluq (xizmetdishim)» dégen ibare «süzügüs» bilén ipadilengechke, bezi alimlar «Süzügüs» dégeni ademning ismi dep qaraydu.

4:3 Mis. 32:32; Zeb. 69:28; Weh. 3:5; 20:12; 21:27.

4:4 1Tés. 5:16; Ros.16:25

4:5 «Silerning mulayimliqlinglar pütkül insangha ayan bolsun; Reb yéqindur!» — «Reb yéqindur» dégenning ikki menisi bar: (1) Reb Eysa étiqadchilargha herdaim yéqin; (2) Reb Eysa yéqin arida dunyagha qaytip kélidu.

4:5 1Kor. 10:11; Ibr. 10:25.

4:6 Zeb. 55:23; Mat. 6:25; 1Tim. 6:8,17; 1Pét. 5:7.

4:7 «... Xuda ige bolghan xatirjemlik qelbinglarni we oy-pikringlarni Mesih Eysada qoghdaydu» — yaki «Xudadin kelgen xatirjemlik qelbinglarni we oy-pikringlarni Mesih Eysada qoghdaydu» — grék tilidiki tékiste «Xudaning xatirjemliki...» déyilidu.

4:7 Yuh. 14:27; Rim. 5:1; Ef. 2:14.

«Filippiliqlarga»

⁸ Axirida, ey qérindashlirim, néme ishlar heqiqet, néme ishlar aliyjanab, néme ishlar heqqaniy, néme ishlar pak, néme ishlar xush-yéqimlik, néme ishlar shan-shöhretlik bolsa, qisqisi her-qandaq ishlarda exlaq-pezilet yaki maxtashqa layiq terepler bar bolsa, shu ishlarga köngül qoyup oylininglar.

⁹ Mendin ögengen, qobul qilghan, anglihan we mende körgenlarning herqandiqi bolsa, siler shularga emel qilinglar; shundaq qilghanda xatirjemlik Igisi bolghan Xuda silerge yar bolidu.

¹⁰ Emdi men Rebde ziyade shadlandimki, siler hazir axirida manga bolghan köyümchanliqlinglarni qaytidin körsettinglar (bilimenki, manga daim köyünip keldinglar, emma peqetla körsitish pürsiti chiqmidi).¹¹ Men bu gépimni, birer mohtajliqtin éytiwatqinim yoq; chunki ehwalim qandaqla bolushidin qet'iynezer, barigha qanaet qilishni öginiwaldim.¹² Men osal ehwalda yashashni bilimen, hem kengrichilikte yashashnima bilimen. Her ishta, her ehwalda, hem toqluqta hem achliqta, hem bayashatchiliqta hem mohtajliqta yashashning sirini öginiwaldim.¹³ Manga qudret Bergüchige tayinip hemme ishni qilalaydighan boldum.¹⁴ Halbuki, méning qiyinchiliqimgha ortaqlashushunlar bilen yaxshi qildinglar.

¹⁵ Silergimu melumki, ey Filippiliqlar, men Makédoniye ölkisidin ayrilip chiqqinimda, xush xewerni bashqa yerlerge yetküzgen desleptiki waqitlarda, silerdin bashqa héchqandaq jamaet bérish we qobul qilish ishlirida men bilen hemkarlashmighan.¹⁶ Chunki Tésalonika shehiridiki waqtimdimu éhtiyajim chüshkende siler manga birnechche qétim yordam ewettinglar.¹⁷ Méning bundaqla déyishim, silerdin birer sowghatni izdep sorighinim emestur, izdiginim bolsa hésawatinglarga rohiy méwining köp toplinishidin ibarettur.

¹⁸ Lékin mende hemme nerse bar, hetta yétip ashqudek bar; siler ewetkenliringlarni Épafroditin tapshuruwélip téremge sighmay qaldim we molchiliqqa chömdüm. Bu ewetkeninglar intayin xushbuy, Xudagha qobul bolghudek, shundaqla Uni xursen qilidighan bir qurbanliqteq idi.¹⁹ We méning Xudayim siler mohtaj bolghan hemme nersini Mesih Eysada bolghan shan-sheripidiki bayliqlargha asasen mol teminleydu.

4:8 Rim. 13:13; 1Tés. 4:3, 4, 5.

4:9 «shundaq qilghanda xatirjemlik Igisi bolghan Xuda silerge yar bolidu» — «xatirjemlik Igisi bolghan Xuda» grék tilida: «xatirjemlikning Xudasi» — démek, xatirjemlik Bergüchi hem Özi herdaim xatirjemlikte turghuchi Xudadur.

4:10 2Kor. 11:9.

4:11 «Men bu gépimni, birer mohtajliqtin éytiwatqinim yoq; chunki ehwalim qandaqla bolushidin qet'iynezer, barigha qanaet qilishni öginiwaldim» — rusul ularni «shadlandim» (10-ayet) déginini xata chüshinip qalmisun dep bu sözni qilidu. Shadlanghanliqi zindandiki ach qalghan mehbusning tamaqni köriginidiki shadliqi emes, belki jamaetning uninggha köyüngenlikidin, jamaetning uninggha bolghan sadiq muhebbitidin shadlinishi idi. Shuningdek u ulargha sözide: «Men hazir intayin hajetmen» dégendek puraqla chiqirip qoyushtin ensireydu. «Qoshumche söz»imizni körüng.

4:11 1Tim. 6:6.

4:12 1Kor. 4:11; 2Kor. 11:27.

4:15 «Silergimu melumki, ey Filippiliqlar, men Makédoniye ölkisidin ayrilip chiqqinimda, xush xewerni bashqa yerlerge yetküzgen desleptiki waqitlarda, silerdin bashqa héchqandaq jamaet bérish we qobul qilish ishlirida men bilen hemkarlashmighan» — ayettiki «...men Makédoniye ölkisidin ayrilip chiqqinimda, xush xewerni bashqa yerlerge yetküzgen desleptiki waqitlarda» dégen qisimning bashqa birxil terjimisi: «... xush xewerning silerge yetküzülgen deslepki künliride, men Makédoniye ölkisidin ayrilip chiqqinimda...». Filippi shehiri bolsa Makédoniye ölkiside; shunga qaysi terjimisi toghra bolushidin qet'iynezer, Pawlus xush xewerni Filippiliqlargha yetküzgendin kéyin, uni bashqa jaydikilerga yetküzüsh üçün chiqqanidi. Shu chaghdä Filippidiki jamaet uninggha iqtisadiy we belkim bashqa jehetlerde yordam qilghanidi.

—Pawlusning «bérish we qobul qilish ishliri» dégini, Pawlusning peqet özi üçünla emes, belki bashqilarni dep ularning ewetken yordamini qobul qilghanliqini körsitidu.

4:15 2Kor. 11:9.

4:16 «Chünki Tésalonika shehiridiki waqtimdimu éhtiyajim chüshkende siler manga birnechche qétim yordam ewettinglar» — «birnechche qétim» grék tilida «bir qétim, hetta ikki qétim...» dégen ibare bilen bildürülüdu. Adette bu ibare «birnechche qétim» dégeni körsitidu.

4:18 «siler ewetkenliringlarni Épafroditin tapshuruwélip téremge sighmay qaldim we molchiliqqa chömdüm» — «téremge sighmay qaldim we molchiliqqa chömdüm» dégenlik grék tilida bir söz bilenla ipadililidu. Pawlusning bu sözi bilen, peqet jismani jehettila hemme nersem bar dégeni emes, rohiy jehettimu tolimu xushal bolghanliqini, tolimu teselli tapqanliqini, tolimu gheyret qilghanliqini bildüridu.

4:18 1Br. 13:16.

«Filippiliqlarga»

²⁰ Emdi Xudayimiz hem Atimizgha ebedil'ebedgiche shan-sherep bolghay! Amin.

²¹ Mesih Eysada bolghan barliq muqeddes bendilerge salam yetküzünglar. Yénimdiki qérindashlardinmu silerge salam!

²² Barliq muqeddes bendilerdin, bolupmu Qeyser impérotorning ordisida bolghanlardin silerge salam!

²³ Rebbimiz Eysa Mesihning méhir-shepqiti rohinglarga yar bolghay!

«Filippiliqlarga»

Qoshumche söz

«Yétekchiler» we «aqsqaqallar» (1:1)

«Yétekchiler» we «aqsqaqallar» dégen sözler oxshash mes'uliyettiki adamlarni körsitidu. Mesilen, bu pakitni «Ros.» 20:17- we 28-ayetni sélishturush arqiliq körgili bolidu. «Yétekchi» (grék tilida «épiskop») bolsa bashqa qérindashlarga nisbeten mes'ul ademning yiraqni körer, rohiy közliri roshenrek ikenlikini tekitleydu; «aqsqaqal» bolsa mes'ul ademning rohiy jehettin «chong bolghan» «pishop yétilgen» ikenlikini tekitleydu. «Yétekchiler» yaki «aqsqaqallar»ning roli «jamaetni bashqurush» emes, belki «béqish», Xuda aldida jamaetning rohiy ösüshi üçün mes'ul bolushtin ibaret («1Tim.» 3-bab, «Tit.» 1:5-9, «1Pét.» 5:1-7). Aqsqaqallar yaki yétekchilerni jamaettikiler öz adamliridin tallishi kérek; mumkin bolsa bir ademla emes, birnechche adem bolghini yaxshi. Injil dewride bezi jamaetler «aqsqaqsiz» qalghan bolushi mumkin (mesilen, Pawlus mezkur xette tilgha alghandikidek, «Korintliqlargha (1)» we «Korintliqlargha (2)»de «aqsqaqallar»ni héch tilgha almaydu; u belki Korintliqlardin özliri arisidin sadıq we muhebbetlik bolghan, Xudaning sözini obdan bilidighan adamlarni tonup yétip, étirap qilishni, shuningdek mushundaq qérindashlarning meslihet-nesihetlirige boysunushni ötünidu. «1Kor.» 16:15-19ni körüng. U bu ayetlerde tilgha alghan «Istifanas» bolsa belkim aqsqaqal bolushqa muwapiq idi; lékin jamaettikiler özliri uni étirap qilishi kérek.

«Xizmetchiler» (1:1)

Jamaetler melum kölemge yetkendin kéyin shübhisizki, resmıy halda «xizmetchiler»ni tallishi kérek bolidu. Xizmetchiler melum jamaettiki emeliy ishlargha, bolupmu xeyr-saxawet ishlirini bashqurush, bulardin hajetmenlerge teminlesh, jamaetning paaliyetliride herxil emeliy ishlarni orunlashturush qatarliq ishlargha mes'uldur. («Ros.» 6:1-7).

«Mesihning küni» (1:6, 10, 2:16)

«Mesihning küni» dégen ibare peqet bu xette we «2Tés.» 2:2de tépilidu; lékin Pawlus xetliride uni nurghun qétim «shu küni» deydu. «Shu küni»de, Mesih bu dunyagha qaytip kélidu; Özige ishengenlerning hemmisini ölüm din tirildürüp andin «zémında tirik qalghan» hem «ölüm din tirildürilgen» étiqadchılarning hemmisini, démek pütkül jamaetni Özige alidu; jamaettikilerning herbirining qilghanliri üstidin höküm chiqirip, herbiridin herqandaq nalayiq ishni tawlap tazilighandin kéyin, jamaetni Özige yatliq «pak qız» süpitide qobul qilidu. Shu künden bashlap, jamaet Mesih tin héchqachan ayrılmaydu.

Tewrattiki peyghemberler köp qétim «Perwerdigarning küni»ni tilgha alidu. Bezi waqıtlarda bu ibare shübhisizki, del «Mesihning küni»ni körsitidu, bezi waqıtlarda «Mesihning küni»ning aldida kélidighan dehshetlik japalıq mezigilni (axirqi zamanni)mu öz ichige alidu. Tewrat, «Daniyal»da we Injil, «Wehiy»de bu mezigilning yette yil ikenliki ashkarilınidu.

Mushu yerde tepsiliy halda bu mezigildiki ishlar toghruluq bésharetler heqqide sherh bermeymiz; peqet shuni bayan qilimizki, bu yette yilliq mezigilde hem «Mesihning küni»ning özide Uninggha qarshi chiqqanlarning köpinchisi ölidu. Mesih yer yüzide, Yérusalém merkez qilinghan ming yilliq seltetnetni quridu; shu mezigilde Sheytan baghlinip taqaliq bolidu. Ming yilliq seltetnetning axirida: —

«Filippiliqlarga»

- (a) Sheytan yer yuzidikilarni yene sinashqa waqitliq qoyulidu;
- (e) Xudaning höküm jazasi «kona zémin»gha axirqi qétim chüshürüldü;
- (b) Mesihke ishenmey ölgenlarning hemmisi Xudaning soriqi aldida turushqa ölümün dirilidu; insanlarga nisbeten «ikkinchi ölüm», yeni dozax shu waqitta bashlinidu.
- (p) Xuda «**yéngi asman, yéngi zémin**» yaritidu.

Bu ishlar toghruluq «Weh.» 19:6-21:8ni körüng. Bezi ishengüchilarning bu «ming yilliq seltenet»ni Mesihning jamaette hazir bolghan seltenitining «simwoli» dep qaraydu; lékin özimiz addiy xelq bolghachqa, melum bir mezgillik waqitni qandaqmu «simwolluq» dégili bolidu, dep héch chüshinelmeymiz; we yene hazir qandaq jehettin Sheytanni «baghlinip taqaqliq bolghan» dégeni kallimizdin héch ötküzelmeymiz. Sheytan hazirqi zamanimizda intayin köp heriket qilmaqta emesmu? Shuning bilen «Wehiy» we «Daniyal»diki sözlerni addiy meniside chüshinip yürüwérimiz.

«Nijat-qutquzush» — heqiqiy bir tebir (1:19-20)

«**Chünki dualiringlar we Mesih Eysaning Rohining quwwetlishi arqiliq bu ishlar nijat-qutquzulushumgha medet bolidu dep bilimen, — démek, teqezzaliqim we ümid-istikim boyiche héch ishta xijaletchilikte qalmastin, tirik yaki ölük bolay, herdaim bolghinidek hazirmu toluq jasaret bilen Mesih ténimde ulughlansun!**»

Bezi alimlar Pawlusning «bu ishlar nijat-qutquzulushumgha medet bolidu» dégen bu sözini zindandin azad qilinishi yaki sotta aqlinishini körsitidu, dep qaraydu. Kéyinki pikirge sel qayil bolghinimiz bilen, töwendiki sewebler tüpeylidin her ikki közqarash emeliyetke toluq uyghun kelmeydu, dep oylaymiz: —

(a) «**bu ishlar**» dégini shübhisizki, yuqirida tilgha alghan ishlarni, yeni bezi qérindashlarning «**Toghra niyettin bolsun yaki saxtiliqtin bolsun, oxshashla Mesihni jakarlishi**»din ibaret idi.

(e) «**bu ishlar**» bilen uning zindandin azad qilinishining mentiqe jehettin héchqandaq alaqlisi yoqtur.

(b) «**Mesih Eysaning Rohining quwwetlishi**» bolsa choqum Pawlus qiyin ehwalda turghinida öz rohida bolghan hajitini toldurush, shu qiyin ehwal üstidin ghelibe qilish üçün bolushi kérek idi. Bundaq «rohiy ghelibe» emeliyette Xudaning uni Rimdiki melum bir zindandin chiqirishidin ziyade ulugh bir ishtur. Xuda Öz adimini zindandin chiqirishni xalisa, peqet bir perishtisini ewetip ishiklarni achquzsila boldi (mesilen, «Ros.» 9-babni körüng).

(p) Bu 19-20-ayetlerde we töwendiki ayetlerde Pawlusqa nisbeten ölümning mumkinchiligi bar, u bu mumkinchilik üstide köp oylaydu. «Ölüm» bolsa «azad qilinish» yaki «aqlinish» emestur.

Shunga bu 19-20-ayetlarning toghra chüshenchisini intayin addiy dep qaraymiz. Pawlusning eng zor köngül qoyghini azad qilinish emes, belki özining Rimdiki dehshetlik emeldarlar aldida, bolupmu mustebit impérator Qeyser Néro aldida Mesihning xewirini toluq jar qilishtin qilche qol üzmeslikidin ibaret idi (yene «Ef.» 6:19-20ni körüng. Axir bérip Pawlus derweqe Qeyserning aldida jasaretlik bilen Mesihni toluq jar qildi («2Tim.» 4:17). Démek, «**Tirik**

«Filippilargha»

yaki ölük bolay, her daim bolghinidek hazir mu toluq jasaret bilen Mesih ténimde ulughlansun!» (20). «**Tirik yaki ölük bolush**» uninggha nisbeten kari chaghliq. Muhim ish shuki, uningda hazir bolghan «nijat-qutquzush» arqiliq Mesihni ulughlashtin ibaret. Uning «azad qilinish»i emes, belki Mesihni ulughlash uning «**teqezzaliqi we ümid-istiki**» idi. U bu ümid-istekni bildürgendin kéyin, «hayat-mamat» ishliri (dunyadin ayrilip Mesih bilen bille bolush kérekmu, yaki qérindashlar üçün tende qélish kérekmu?) üstide yene oylinip, özining zindandin chiqirilip, söyümlük Filippidikilerge qaytidin hemrah bolushni muwapiq dep, shuninggha baghligghan ishenchisini bildürdi.

«Nijat-qutquzush» emdi peqet gunahlarning kechürüm qilinishi (ötken ishlargha baghliq) emes, belki hazirqi waqitta: —

(a) gunahning ilkidin azad qilinish

(e) yéngi hayat — «Xudaning süritide» yéngilinip, shexsiyetchilik asaretliridin azad qiliniپ, Mesihke baghlinip hayat ötküzüپ, künde tawlinip, Uninggha oxshash shekillendürülüshtur.

Daim köngül bölidighinimiz shübhisizki, qutquzulushimizning némidin qutquzulush ikenliki, yeni gunahtinmu, ölümdinmu yaki dozaxtinmu; bulardin qutquzulush derweqe ulugh ishlar bolghini bilen, qutquzulushning nishani ulardin muhimdur; yeni, Mesihke baghlinish, yéngi adem bolush we Xudaning shan-sheripini ayan qilishtin ibarettur. Mana bu, Xudaning bizni qutquzushida bolghan meqsitidur!

Méningsmu meqsitim töwendikidek? —

«**Tirik yaki ölük bolay, her daim bolghinidek hazir mu toluq jasaret bilen Mesih ténimde ulughlansun!**»

Nijat dégen insanning qolidin kelmeydighan, Xudaning küch-qudritidindur!

Pawlusning türmidin qayta chiqqanliqi (1:21-26)

Pawlus bu ayetlerde «dunyadin ayrilish» (yeni uning intizari boyiche, Mesih bilen bille bolush) we (muqeddes bendilirining yardimide bolush üçün) «tende qélish» dégen ikki éhtimalliq üstide puxta oylanghandin kéyin, «tende qalimen» dégen xulasige kélidu. Uning üstige u özining Filippidiki jamaetke yene hemrah bolidighanliqigha baghligghan ishenchisini bildüridu (1:26, 2:24). U «Filémon»gha yazghan xette oxshash ishenchini bildüridu («Filé.» 22). Birnechche yil ilgiri, «Rimliqlargha» yazghan xettimu, ulargha: «**Ispaniyege xush xewer tarqitish üçün baridighan sepirimde, siler bilen körüşüp ötimen**» dégen meqsitini bildürgenidi. Biz uning bu pilanini özgertken, dégenni oylashqa اساسimiz yoq; Asiyadiki jamaetlerde saqlinip kelgen tarixlargha اساسen, texminen miladiye 66-yilida Pawlus derweqe Ispaniyege béríp shu yerde xush xewerni jakarlighan.

Bu xet miladiye 63-yilida yézilghan oxshaydu. Ishinimizki, uning xette bildürgen ishenchi boyiche zindandin azad qilindi, we birnechche yildin kéyin yene rimda qamap qoyuldi. Uning rosul Timotiygha yazghan birinchi xéti we rosul Titusqa yazghan xéti Filippi shehiri etrapida yézilghan oxshaydu («1Tim.» 1:3, «Tit.» 3:12). Pawlusning rosul Timotiygha yazghan ikkinchi xéti (zindandin yazghan beshinchi xéti) miladiye 68-yilida yézilghan bolushi kérek. Rim shehiride saqlanghan bezi tarixlargha اساسen, shu chaghdin uzun ötmey u Rimning eng esheddiy impératori bolghan Qeyser Néro teripidin öltürüldi.

«Filippilqlarğa»

Mesihning «özidin hemmini quruqdishi» (2:7)

«U özidin hemmini quruqdidi»

Shübhisizki, Muqeddes Kitabning barlıq bayanliri ichide bu eng sirliq bolup, bizge yéngiche oy, yéngiche izdinish, chongqur bilim we chüshenchilerge érishishke bipayan yéngi zémin hazirlap béridu; bu bayan bizge Mesih we Uning dunyagha kélishi toghruluq eng chongqur uchur bilen teminleydu.

Eysa chöl-bayawanda qiriq kün roza tutqanda (héchnéme yémigen) Sheytan uni azdurmaqchi bolghan weqedin biz belkim bu bayanning chongqur menisini azraq chüshineleymiz: —

Sheytan: — «**Sen eger rasttinla Xudaning Oghli bolsang, mushu tashqa: «nangha aylan!» dep buyrughin**» — dédi. (Eysa intayin ach qalghan idi, elwette).

Uning jawabi néme boldi? Qiriq kün ilgiri, asmandin uning Atisining: «**Mana bu Méning söyümlük Oghlum, Men uningdin intayin xursenmen**» dégen awazi anglanghanidi. Lékin hazir Mesihning Sheytangha bergen ulugh jawabi: —

«**Bolmaydul Chünki Tewratta yézilghan: «Insan peqet nan bilenla emes, belki Xudaning aghzidin chiqqan herbir söz bilenmu yashishi kérekl!»**.

Shuninggha diqqet qilishimiz mumkinki, Eysa mushu yerde Özining Xudaning Oghli ikenliki toghruluq héch talash-tartish qilmaydu. U derweqe buni obdan bilidu, Sheytanning azdurush sözliridin qarighanda Sheytanmu buni obdan bilidu. Lékin Mesih héch ikkilenmeyla Özini insanning ornigha qoyidu. U insanalargha nijat élip kélish üçün insan süpitide keldi; peqet mukemmel bir insanla insannarning gunahliri üçün mukemmel bir qurbanlıq bolup, tunji insan bolghan Adem'atimiz élip kelgen balayı'apettin qutquzup, insaniyetni eslige keltüreleytti. Mesih neqil keltürgen sözlerde, yeni Musa peyghemberning sözliride körsitilgendek, insanning alemde tutushqa tégishlik orni Xudagha mukemmel boysunup, uning barlıq sözlirini qobul qilghan halda yashishidin ibaret bolidu.

Pawlusning «**U Özidin hemmini quruqdidi**» dégen sözlirige asasen, biz uning Xudaliq tebiiti boyiche, derweqe bir söz bilenla «tashlarni nangha aylandurush» qudriti bar bolsimu, emma Uning mushu qudrisini ishqa salmasliqni qarar qilghanliqini körimiz.

Kéyin, U Gétsimane baghchisida qolgha élinganda, uni qolgha alghanlarning heqiqeten Uni tutuwélishqa küchi yétemti?

Mesih ulardin: — «**Kimni izdeysiler? — dep soridi.**

— **Nasaretlik Eysani, — dep jawab bérishiti ular.**

Eysa ulargha:

— **Mana Men bolimen, — dédi...**

Eysa: «Mana Men bolimen» déwidi, ular arqisigha yénip yerge yiqilishti» («Yuh.» 18:5-6).

Zor küch-qudret zadi kimde? Lékin bilimizki, Eysa ularning Özini qolgha élip, derrilep, mesxire qilip andin axirda kréstke mixlishigha yol qoydi. Bu Uning etey talliwalghan yolidir. U insanni azad qilish üçün insanning süpitide azab tartip ölmekchi bolghanidi. Özi bésharet

«Filippilargha»

bergendek, Uning bu talliwalghan yoli muxlisirining bëshini qattiq qaturup, ularni alaqzadilikke, patparaqchiliqqa, hetta ishenchsizlikke chömdürüp qoydi. Bashqilarni ölüm din Tirildürgüchi qandaqmu Özi ölümge teslim bolsun?

Ishinimizki, Eysa Mesih dunyagha kélishtin xéli burunla insanni qutquzush üçün insan bolush qararigha kelgen; yeni, insan süpitide tughulup, Özining Xudaning Oghli bolushtin ige bolghan ghayet zor küch-qudritini héch ishletmey mukemmel, toluq insan bolup yashashni qarar qilghan. Shuning bilen u yaratqan möjizilirining köpinchisini peyghemberlarningkilergé oxshash yol bilen yaratqan, yeni Atisining Rohigha tayinip yaratqan. Mesilen: —

«Men Xudaning Rohigha tayinip jinlarni qoghligan bolsam, undaqta Xudaning padishahliqi derweqe üstünlargha chüshüp namayan boldi» («Mat.» 12:28).

Halbuki, Mesihning «insan yoli»ni tutushtin bashqa tutqan yene bezi alahide yollirim bardur; yeni möjizilerni yaritish üçün Özining Xudaliq küch-qudritini ishletken yerler bar (mesilen «Mat.» 9:28, «Yuh.» 2:1-11, bolupmu 11-ayetni körüng; yene «Yuh.» 10:17-18ni körüng: —

«Ata Méni shu sewebtin söyiduki, Men jénimni qayturuwélisim üçün uni pida qilimen. Jénimni héchkim Mendin alalmaydu, Men uni Öz ixtiyarim bilen pida qilimen. Men uni pida qilishqa hoquqluqmen we shundaqla uni qayturuwélishqimu hoquqluqmen; bu emrni atamdin tapshuruwalghanmen» («Yuh.» 10:17-18). Mushu yerde Mesih Özining Xudaliq küch-qudritini ishlitidu. Héchkimning özining jénini bérish-bermeslik toghrisida (yeni özining ölümünün waqti-saiti toghrisida) küch-hoquqi yoqtur, elwette; we shundaqla héchkimning öz jénini ölüm din élip, özini tirildürüş küch-hoquqi yoqtur. Biraq biz shuni körimizki, bu ish Özining teshebbusidin emes, belki Atisining buyruqi bilen idi. Ishinimizki, oqurmemler mushundaq ishlarning hemmisiningla oxshashla «Atisining buyruqi bilen» bolghanliqini köreleydu.

Eysaning baliliq dewri toghruluq biz mundaq anglaymiz: —

«Eysa bolsa ösüp, dana-aqilanilik bilen tolup, rohta küchlendürüldi, Xudaning méhir-shepqitimu Uning üstide idi» («Luqa» 2:40).

«Shundaq qilip, Eysa aqilanilik-danaliqta we qamette yétilip, Xuda we kishiler aldida barghanséri söyülmekte idi» («Luqa» 2:52).

Eger Xudaning Oghli ademler arisida tughulghanda, Özining dunyalarni yaratqanda ishletken parasiti hem danaliqini Özi bilen bille élip kelgen bolsa, undaqta yuqiridiki bayanlar Injilda qeyt qilinmighan bolatti. Shundaq bolghanda Uni qandaqmu «U ögendi» dégili bolatti? «Öginish»ning néme hajiti? **«Uning eqil-parasiti»** qandaq «yétildi»? Bularning hemmisi bizge Uning xéli burun qilghan qararini tekitleydu: «Men insan bolimen!».

«U özidin hemmini quruqdidu». U shundaq qilmighan bolsa, hemmimiz téxiche gunahning ilkiye yürettuq. Shan-sherep Xudagha bolghay!

Bu ulugh téma üstide deydighan yene köp sözlirimiz bardur; emma mushu hazir dégenlirimizni ixlasmén oqurmenlarning izdinishliri üçün bu cheksiz sir ichige chala-puchuq kirishige sharait yaritip bérer dep ümidte bolimiz.

«Filippiliqlarga»

Xetne toghruluq (3:1-3)

(Bizning töwendiki bezi sözlirimiz «Ezakiyal»diki «qoshumche söz»imizdin élinghan)

Xetne (sünnet) qilishning néme ehmiyiti bar?

Oqurmenler ésige keltüreyduki, Xuda Ibrahimni butpereslikni tashlashqa, öz yurtini tashlap bashqa natonush zémingha seper qilishqa chaqirghinida, u ishench-étiqad bilen itaet qildi; Xuda uni Pelestin zéminigha yéteklidi. Shu yerde uning étiqadi bilen Xuda uni Öz neziri aldida «heqqaniy adem» dep jakarlidi. Uning étiqadigha we özining alahide «Xudaning adimi» bolghanliqigha belge bolushqa, Xuda uninggha xetne belgisini ata qildi. Bu belge Ibrahimning ewladliri bolghan Yehudiylargha, özlirining Xudaning alahide xelqi bolghanliqini dunyagha körsitishi üçün tapshurulghan («Yar.» 18-bab). Etrapidiki bashqa el-yurtlardikiler xetne qilmighachqa bu intayin éniq bir belge idi. Hem Yehudiylar we ereblermu (hemmisi Ibrahimning ewladlidi) бүгүнге qeder xetne qilip kelgen.

Injil mushu ish-weqeler üstide shundaq sherh béridu: — Xudaning xetnide bolghan tüp meqsiti, Uning kelgüsi téximu muhim bir xetnige birxil bésharet bolushidin ibaret idi. Bu rohiy xetne Xudaning Mesih Eysa arqiliq hemme insanlarga emdi sunidighan nijatida ayan qilinidu. Tewrat dewride, xetnide tendin etning késilishi, kelgüsi Injil dewride tende bolghan gunah asaretlarning we bu dunyadiki hoquq, abruy we pulgha tayinishlarning késip tashlinidighan «rohiy xetne»ni körsitip esirmu-esir bésharet béríp keldi. Peqet rohi we qelbi «xetne qilinip» gunah asaretliridin azad bolsila, andin insan Xudagha «rohta we heqiqette» heqiqiy ibadet qilidighan bolidu («Fil.» 3:3, we «Kol.» 2:11-12, «Rim.» 4:9-12, «Gal.» 5:1-15, «Yuh.» 4:23-24nimu körüng). Qelb we rohni xalas qilip ademni Xudagha emeliy ibadet qilghuchi qilish, Xudaning Mesihke bolghan nijatini qobul qilghan herbiri üçün Öz Rohi bilen yaritidighan bir möjizisidir.

Pawlusning dewride saxta telim bergüchiler (köpinchisi telim bergüchi Yehudiylar) bar idi; ular étiqadchilar gunahdin qutquzulush üçün özlirini Mesihke tapshurushila emes, belki uning üstige sünnet qobul qilishimu kérek, dep telim béretti. Pawlus bu xette ularni mesxire qilip «tilim-tilim kesküchiler» dégen namni qoyidu (3:2); ular xeqning yéngi qelblerni qobul qilishigha emes, belki peqet «ularning etlirini késish»kila qiziqatti.

Xetnining ademning salametlikige melum paydiliq yerliri bar, we shu sewebtin gherbtiki memketlerde étiqadliq hem étiqadsiz kishiler öz oghullirini xetne qilsimu, bu dewrde héchkim bu yolda héchqandaq rohiy bext-beriketge érishelmeydu; menggülük hayatqa nisbeten jismaniy xetnini qobul qilish yaki qilmasliqning héchqandaq ehmiyiti we tesiri yoqtur; biraq «rohiy xetne»ni qobul qilmighan héchkim Xudaning padishahliqigha kirmeydu.

Mesihning azablrigha bolghan sirdash-hemdemlik (3:10)

Chüshinip yétishimizche bu ibarining mumkinchiligi bolghan üç menisi bar: —

(a) Étiqadchilar Mesihning yolida herqandaq azab-oqubetni tartqanda, shu chaghda ularda özlirini alahide righbetleydighan hem kücheytidighan, Mesih bilen birxil ortaqliq yaki sirdash-hemdemlik bolidu. Bu heqiqetke qil sighmaydu — «2Kor.» 1:3-7ni körüng.

«Filippiliqlarga»

(e) Mesihning azab-oqubetliri insanning azad qilinishing bedili bolghandek, azad qilinishing xewiri azab-oqubetler arqiliqmu tarqatildi. Herkim Injildiki «Rosullarning paaliyetliri»ni oqusila buning heqiqet ikenlikini köreleydu (mundaq déginimiz, Xudaning xelqining hazir tartiwtan azab-oqubetlirini Mesihning gunahni yuyushi üçün tartqan azab-oqubetliri bilen sélishturghuchilik bar, démekchi emesmi, elwette). Nijatning shérinlikini tétighan herqandaq adem öz ailisidikiliri, dost-buraderliri, öz élidikiliri hetta bashqa milletlarningmu bu bext-beriketlerge ige bolushini arzu qilsa, shu seweb tüpeylidin u herxil uqushmasliqlar, chetke qéqishlar we uningdin köp bashqa qiyin ishlarga yüzlinishke teyyar bolushi kérek; u yene öz ixtiyari bilen bu yolni talishi kérek. Héch bolmighanda «**Mesih Özini xush qilishni oylimighandek**» («Rim.» 15:3) öz zoqliri, xushluqliridin waz kéchishke teyyar bolushi kérek. Bu yolda, yeni Mesih mangghan yolda, Mesihning bashqilarni hayatqa érishtürish üçün Özini pida qilghan yolda mangghanlar üçünmu Mesih bilen bille bolghan birxil alahide ortaqliq yaqi sirdash-hemdemlik bar. «Kol.» 1:24-25-ayetlerde bu xil ortaqliq körsitildi, we shuning bilen bir waqitta töwendiki üçinchi menini öz ichige alidu, dep ishinimiz.

(b) Mesih Öz jamaiti üçün dua qilghanda («Rim.» 8:34) U biz üçün azablinidu; chünki bizde herqandaq ishenchsizlik, exmiqanilik yaqi itaetsizlik bar bolsa, bu Uninggha we Muqeddes Rohqa azar béridu («Ef.» 4:30). Biz téxi Mesihni tonumighan waqitlirimizdimu Uning biz üçün dua-tilawetliri bolghan bolushi mumkin. Meyli jamaet üçün bolsun, yaqi ishenmigüchiler üçün bolsun mushundaq dua-tilawetlerning azabi bolidu. Xudagha Rohta yéqinlashqanlar, bolupmu dua-tilawetlerde köp waqit bolghanlar Mesihning mushu azablarigha sirdash bolmay qalmaydu, shundaqla özlirimu azablanmay qalmaydu. «Yar.» 18:17ni körüng. Shu yerde Xuda Ibrahimni Özige Özining Sodom we Gomorrah sheherliri üstidin azablanghanliqi toghruluq sirdash qildu: — «**Ularning gunahi intayin éghir we azabliqtur**» (20). Ibrahimning bu sözler wejidin qilghan duasini körüng («Yar.» 18:17-33).

Ishinimizki, bu üç jehetning herbiri Pawlus körsetken «**Mesihning azablarigha sirdash-hemdemlik**»ni öz ichige alidu.

Pawlusning sözlirining tertipi boyiche ademler Mesihning «tirilishining küch-qudritide» yashashqa bashlighandin kéyinla andin «Mesihning azablarigha sirdash-hemdemlik»te bolidu, dep körsetsek xata bolmaydu. Bizde Uning küch-qudret beridighan «tirilish hayati» bolmisa azab-oqubetlerni kötürüshke teyyar bolalmaymiz!

«Mesihning kréstigha dühmen bolghanlar» (3:18)

Mesihning kréstigha dühmen bolush zadi néme gep?

Emeliyette bolsa «Mesihning krésti» U mixlinip ölgen del shu parche yaghach emes, belki Uning kréstlinip bizni qutquzush üçün tartqan azab-oqubetliri we kréstte bolghan ölümünü körsitidu.

«Mesihning krésti», yeni Uning biz üçün tartqan azbliri nijatimizning menbesi bolup xush xewerning méghizidir. Kréstke mixlanganda Mesih (a) bizning gunahlimizni öz üstige alghan; (e) gunahkar tebitimizni bir terep qilghan; shuning bilen yéngi tebiet, yeni Uning hayatini qobul qilalaydighan bolduq.

«Filippiliqlarga»

Bu xush xewerning méghizigha zit yaki bashqiche telim bergüchilerning herqaysisi bolsa «Mesihning kréstigha dushman» hésablinip, ikki hessilep lenet astida qalidu; bëshigha peqet öz gunahlrining lenitila emes, belki bashqilarni nijat yolidin burighanlarga tégishlik lenetmu chüshidu.

Pawlus «**Mesihning kréstigha dushman bolghanlar**» dégen ibare arqiliq melum birxil saxta telim bergüchilerni alahide körsitidu. Undaqlar telimide «Mesihning krésti»ni tilgha alghini bilen, emeliyette Mesihning nijat yolini burmilaydu. Bashqilargha butlarga bash urushni ögitidighan herqandaq ademni bolsa «Mesihning kréstige dushman bolghan» déyishke bolidu, elwette; lékin mundaq ademning xata yoli bolsa **Mesihning** gépini qilidighan bezi aldamchi telim bergüchilerning kige qarighanda, anche eyiblik bolmaydu. Mushundaq aldamchilarning telimliri herdaim: «Mesihning krésti bolsa derweqe Uning gunahlrimiz üçün töligen bedelidir, shundaqla bizning menggülük hayatqa kirishimizdiki ishiktur, **lékin...**» dégen shekilde peyda bolidu.

«Mesihning krésti nijat yolining bashlinishi, **lékin...**»

«... Lékin siler sünnet qilinishinglar kérek...»

«... Lékin siler **bizning** jamaitimizge qatnishishinglar kérek...»

«... Lékin siler shembe küni ishlimeslikinglar kérek...»

«... Lékin siler bizning telim bergüchimizge sediqe tapshurushinglar kérek...»

«... Lékin siler Xudaning nami we Mesihning namini mushundaq yolda, mushundaq telepuzda éytishinglar kérek...»

«... Lékin siler uni-buni yémeslikinglar kérek.....» qatarliqlar, qatarliqlar, wehakazalar...

Bundaq dégüchiler bashqilar teripidin aldanghan bolsun yaki qesten aldamchiliq qilghan bolsun, oxshashla aldamchiliq bilen Mesihning kréstigha dushman bolghanlar hésablinidu. Bundaq kishiler Xudaning jazasigha intayin yéqin turidu; ularning yénidiki Muqeddes Kitab bolsa téximu shundaq.

Kimiki Mesih kréstte emelge ashurghan nijatqa insan teripidin qilinghan emelni yaki atalmish «sawabliq ish»ni qoshumche qilmaqchi bolsa, Mesihning kréstigha dushman hésablinidu.

Kimiki Mesihning kréstte emelge ashurghan nijat arqiliq insanlarni pütünley yéngi adem qilghanliqini inkar qilmaqchi bolsa, Mesihning kréstigha dushman hésablinidu.

Kimiki Mesihning kréstte bolghan azabliiri arqiliq gunahlrimizning kechürüm qilinishingha töligen bedelini inkar qilmaqchi bolsa, Mesihning kréstigha dushman hésablinidu.

Rosullarning biz üçün: (a) qandaq hajet ichide yashash; (e) qandaq bérish we (b) qandaq qobul qilishtiki qaldurghan ülgisi

«**Men bu gépimni, birer mohtajliqtin éytiwatqinim yoq**» (4:11)

«**Méning bundaq déyishim, silerdin birer sowghatni izdep sorighinim emestur, izdiginim bolsa hésawatinglarga rohiy méwining köp toplinishidin ibaret**» (4:17)

Izahatlimizda toxtalghinimizdek, rosul Pawlus Filippiliqlarning soghwitidin zor shadlanghan; bu shadlinish sowghatning öz hajitidin chiqqanliqidin emes, belki bu ularning özige baghligan muhebbitining, shuningdek ularning Xudaning büyük chaqiriqini dawamlıq

«Filippililargha»

qoghlashqanliqidin bolghan. Rosulning köngül bölgini özining ehwali emes, belki ularning rohiy bext-berikiti idi. Mana bu heqiqiy «Xudaning adimi»ning alamitidir. Bashqa bir xette u Korinttiki jamaetke mundaq söz qilidu: —

«Silerge héch yük éghirimni salghum yoq. Chünki izdiginim igilikinglar emes, belki özünglardur; perzentliri ata-anilar üçhün emes, belki ata-anilar perzentliri üçhün mal-mülük yighishi kérek. Emdi jéninglar üçhünIgilikimdin xushluq bilen serp qilimen hemde özümni serp qilimen (gerche men silerni qanche söygenséri men shunche az söyülsemmu)» («2Kor.» 12:14-15).

Bizning Pawlus toghruluq alghan barliq xewirimiz boyiche, u özining hem hemrahlirining xej-xirajetlirini özi kötürüşke herdaim intiletti.

Mana bu uning Efesusdiki jamaet aqsaqalliri bilen xoshlashqanda dégen sözliri: —

«Men héchqachan héchkimdin kiyim-kéчек yaki altun-kümüş tama qilip baqmighanmen. Silerge melumki, men ikki bilikimge tayinip, özümning we hemrahlirimning hajitidin chiqtim. Bundaq qilip herbir ishlarda men silerge mushundaq ejir-emgek arqiliq ajiz-hajetmenlerge yadrem bérish lazimligini, shundaqla Reb Eysa Özi éytqan: «Bermek almaqtinmu bextliktur» déginini ésinglardin chiqarmasliqlinglar kéreklikini körsettim» («Ros.» 20:33-35).

Bezi waqitlarda Pawlus sowghatlarni qobul qilghan, elwette; undaq sowghatlar bolsa uning xush xewerni jakarlishigha we telim bérishige köprek waqit chiqirip béridu. Semimiy niyet bilen bérilgen bolsa (we shuning üçhün u Xuda choqum sowghat bergüchige kéyin qayturup in'am béridu, dep bilgechke) u mushundaq sowghatlarni shadliq bilen qobul qilatti. Uning üstige u hajetmenlerge yadrem bérish üçhün köp qétim sowghatlarni qobul qilghan. U yene birnechche qétim bashqa jamaetlerdin «Yérusalémdiki namrat muqeddes bendiler» üçhün yadrem pul sorighan; lékin oqurmenler uning barliq xetliridin shuni éniq köreleyduki, u hetta bir qétimmu özi üçhün pul sorighan emes. Mushu yerde u Filippililarning sowghitini qobul qilghandin kéyin ulargha yazghan xette «Men hajetmen idim» yaki «Men yene sowghatqa hajetmen» dégen puraqni puritip qoyushtin intayin ensireytti.

Hesret bilen éytimizki, hem sherqte hem gherbte «xush xewerchi»ler xush xewerni pulni közlep tarqitidu. Ular Xudaning xelqige: «Mana, men Xudaning alahide elchisidurmen; manga sediqe bersenglar, Xuda silerni alahide beriketleydu» dep ulardin köp pulni ündürmekte. Ulardin hetta milyoner bolghanlarmu bar. Mushundaq kishiler meyli köp pulluq bolsun yaki az pulluq bolsun dozax otining xetiri astida turidu.

Ishinimizki, bu barliq ishlarda rosul Pawlus Reb Eysaning pul-bisat toghruluq töwendiki telimige egiship bizge eng roshen ülg qaldurghan: —

«Shunga Men silerge shuni éytip qoyayki, hayatinglarga kéreklik yémek-ichmek yaki uchanglarga kiyidighan kiyim-kéчекning ghémini qilmanglar. Hayatliq ozuqtin, ten kiyim-kéчекtin eziz emesmu? Asmandiki uchar-qanatlarغا qaranglar! Ular térimaydu, ormaydu, ambarlarga yighmaydu, lékin ershtiki Atanglar ularnimu ozuqlanduridu. Siler ashu qushlardin köp eziz emesmu? Aranglarda qaysinglar ghem-qayghu bilen ömrünglarni birer saet uzartalaysiler?

Kiyim-kéчекning ghémini qilishinglarning néme hajiti?! Daladiki néluperlerning qandaq

«Filippilargha»

ösidighanliqigha qarap béqinglar! Ular emgekmu qilmaydu, chaq égirmeydu; lékin silerge shuni éytayki, hetta Sulayman toluq shan-sherepte turghandimu uning kiyinishi niluperlarning bir gülichilikmu yoq idi. Emdi Xuda daladiki бүгүн échilsa, etisi qurup ochaqqa sélinidighan ashu gül-giyahlarni shunche bézigen yerde, silerni téximu kiyindürmesmu, ey ishenchi ajizlar! Shunga «néme yeymiz», «néme ichimiz», «néme kiyimiz?» dep ghem qilmanglar. Chünki yat eldikiler (Yehudiy emesler, butperesler, démek) mana shundaq hemme nersige intilidu, emma ershtiki Atanglar silerning bu hemme nersilerge mohtajliqlarini bilidu; shundaq iken, hemmidin awwal Xudaning padishahliqi we heqqaniyliqigha intilinglar. U chaghda, bularning hemmisi silerge qoshulup nésip bolidu» («Mat.» 6:25-33).

Bizde, Xuda bizning hajetlirimizdin chiqidu deydighan ishench bolsa, emdi némishqa hajitimizni bashqilargha jakarlap yürimiz? Uning padishahliqi we heqqaniyliqini izdisek, uning bizge «hajitinglardin chiqimen» dégen qimmetlik wedisi bar. Emma: «Qizim sanga éytay, kélinim sen angla» dégendek, bezi étiqadchilar qérindashlarning anglawatqanliqini obdan bilip turup jamaette: «Ah Atam, sen bilisen, men ...ge zor hajetmen» dep dua qilidu.

Bezi ehwallarda, bizdiki mohtajlirimiz bashqilargha muqerrer bilinidu, elwette. Undaq bolghanda ular bizge yadrem qilishqa intilse shadliq bilen qobul qilishimiz kérek. Undaq yadremni qobul qilmisAQ, biz bergüchi qérindashlirimizni bérishtin bolidighan bextidin mehrum qilghan bolimiz; chünki «**Bermek almaqtinmu bextliktur**». Héchqandaq insan «mustehkem tüwrük» emestur; biz tekebbur bolmasliqimiz, semimiy yadremni ret qilmasliqimiz kérek. Xuda buyrusa, u bir kün bolmisa bir küni bizge xeqning yaxshiliqini ulargha qayturush pursitini teminlep béridu. Eysa Mesih namelum ayaldin bir otlam su soridi; ayal suni uninggha bermey turupla Mesih uninggha menggülik hayatning yolini échip berdi («Yuh.» 4-bab). Bizning Xudaning bérishidin köp bérishimiz, yaki Uni özimizge qerzdar qilip qoyushimiz hergiz mumkin emestur!